वैकङ्कत पु॰ विकङ्कत+स्वार्थेऽण् । (वैंचि) १वृक्षभेदे । तस्येदमण् । २विकङ्कतसम्बन्धिनि त्रि॰ । [२पक्षभवे च ।

वैकल्पिक त्रि॰ विकल्पेन प्राप्तः तत्र भवो वा ठक् । १पक्षप्राप्ते

वैकल्य न॰ विकलस्य भावः ष्यञ् । विकलत्वे ।

वैकुण्ठ पु॰ विकुण्ठायां भवः अण् विविधा कुण्ठा माया यस्य स्वार्थेऽण् वा । १विष्णौ २इन्द्रे मेदि॰। ३चितार्जके राजनि॰ "चाक्षुषस्यान्तरे देवो वैकुण्ठः पुरुषोत्तमः । विकुण्ठायामसौ जज्ञे देवतैः सह" विष्णुपु॰ "विविधा कुण्ठा गतेः प्रतिहतिर्लक्ष्याः कर्त्ता इति वैकुण्ठः । जगदारम्भे विशिष्टानि भूतानि परस्परं संश्लेषयन् तेषां गतिं प्रत्यबध्नादिति वा वैकुण्ठः । "माया संश्लेषिताभूमिरङ्गिर्व्योम्ना च वायुना । वायुश्च तेजसा सार्द्धं वैकुण्ठत्वं ततो मम" भा॰शान्तिप॰। विष्णुस॰ भा॰ । "कुण्ठं जडत्वं विश्वेषं विशिष्टं करोति या । विकुण्ठां प्रकृतिं वेदाश्चतारश्च वदन्ति ताम् । गुणाश्रयेण भगवान् तस्यां जातः स्वसृष्टये । परिपूर्णतमं तेन वैकुण्ठश्च विदुर्बुधाः" । ४विष्णुधामभेदे "उपरिष्टात् क्षितेरष्टौ कोटयः सत्यमीरितम् । सत्यादुपरि वैकुण्ठो योजनानां प्रमाणतः । भूर्लोकात् परिसंख्यातः कोटिरष्टादश प्रभो ! । यत्रास्ते श्रीपतिः साक्षात् सर्वेषामभयप्रदः" पद्मपु॰ स्व॰ ६अ॰।

वैकृत न॰ विकृतस्य भावः अण् । १विकारे २बीभत्सरसे तदा जन्यनर्मांगयोषितादौ विकृतित आगतः अण् । ३विकृतितो जाते त्रि॰ "वैकृतास्तु तथा देवाः" ।

वैक्रान्त न॰ स्वार्थे अण् । मणिभेदे विक्रान्तशब्दे दृश्यम् ।

वैखरी स्त्री विशेषेण खं राति रा—क स्वार्थे अण् । अर्थबोधके कण्ठादिपूर्वार्थ्यमाणे वर्णात्मके शब्दविशेषे । वर्णशब्दे ४८५॰ पृ॰ दृश्यम् ।

वैखानस पु॰ वि+खन—ड अन—असुन् कर्म॰ स्वार्थे अण् । वानप्रस्थे तापसभेदे "वैखानसेभ्यः श्रुतरामवार्त्ताः" भट्टिः

वैगुण्य न॰ विगतो विरुद्धो वा गुणोऽस्य तस्य भावः ष्यञ् । यत्र यदुचितं तस्य १रूपान्तरतापादने २अन्यायत्वे ३असम्पन्नत्वे च । [अयत्वे च ।

वैचित्र्य न॰ विचित्रस्य भावः ष्यञ् । १नानारूपत्वे २विस्मयत्वे च ।

वैजयन्त पु॰ विजयते वि+जि—भ स्वार्थे अण् । १इन्द्रप्रासादे अमरः । २इन्द्रे मेदि॰। ३गृहे शब्दच॰। ४इन्द्रध्वजे मेदि॰। ५अग्निमन्थवृक्षे राजनि॰ ६पताकायाम् स्त्री अमरः । ७वैजन्तीवृक्षे च स्त्री मेदि॰ ।

वैजिक न॰ बीजेन निर्वृत्तं ठक् । १शिम्बुतैले मेदि॰। बीजाय हितम् स्वार्थे ठक् वा । २कारणे । ३आत्मनि शब्दमा॰ तस्येदं बीजादागतं वा ठञ् । ४सद्योजाताङ्कुरे मेदि॰ ५बीजसम्बन्धिनि त्रि॰ ।

वैज्ञानिक पु॰ विज्ञानाय साधु ठक् । १निपुणे अमरः । विज्ञानमधिकृत्य कृतो ग्रन्थः ठक् । २बौद्धागमे ३तदध्येतरि ४तत्सम्बन्धिनि च त्रि॰ ।

वैडालव्रत न॰विड़ालस्येदम् अण् तदिव व्रतम् "यस्य धर्म्मध्वजो नित्यं शक्रध्वज इवोच्छ्रितः । प्रच्छन्नानि च पापानि वैडालं नाम तद्व्रतम्" इत्युक्ते प्रकाशेन धर्म्माचरणेन गुप्तपापाचारे ।

वैडालव्रतिक पु॰ वैडालव्रतमस्यास्ति ठन् । छलेन धर्मचारिणि छद्मतापसे त्रिका॰। इनि । वैड़ालव्रतिन् तत्रार्थे "छद्मना चरितं तच्च व्रतं रक्षसि गच्छति । अलिङ्गी लिङ्गवेशेन यो लिङ्गमुपजीवति । स लिङ्गिनां हरेत् पापं तिर्य्यग्योनौ च जायते" । वैड़ालव्रतिनः पापाः सर्वधर्मविनाशकाः । यद्यः पतन्ति पापेषु कर्म्मचक्रस्य तत् फलम्" कूर्मपु॰ ५अ॰ ।

वैणव न॰वेणूनां फलम् अण्,तस्य न लुप् तस्येदं वा अण् । १वेणुफले वेणुयवे अमरः । २वेणुसम्बन्धिनि त्रि॰स्त्रियां ङीप् ।

वैणविक त्रि॰ वेणोर्विकारः अण् वैणवं वेणुवाद्यं शिल्पमस्य ठक् । वंशीवादके अमरः । [अमरः ।

वैणिक त्रि॰ वीणा तद्वादनं शिल्पमस्य ठक् । वीणावादके

वैणुक न॰ वेणोर्विकारः ठक् । १गजचालनार्थं लौहमुखे वंशदण्डे अमरः । वेणुस्तद्वादनं शिल्पमस्य ठक् । २वेणुवादके त्रि॰ शब्दच॰ । [रूपभेदे जटा॰ ।

वेण्य न्य) पु॰ वेण्य(न)स्यापत्यम् यञ् । १वेणसुते पृथुनामके

वैतंसिक त्रि॰ वितंसेन मृगपक्ष्यादिबन्धनोपायेन चरति ठक् मांसविक्रयोपजीवके व्याधे अमरः । [मृत्यादौ अमरः ।

वैतनिक त्रि॰ वेतनेन जीवति ठक् । वेतनोपजीवके कर्म्मकरे

वैतरणि(णी) स्त्री वितरणेन दानेन तरन्त्यत्र अण् ङीप् वा पृषो॰ ह्रस्वः । यमद्वारस्थे नदीभेदे "नदी वैतरणी नाम दुर्गन्धा रुधिरावहा । उष्णतोया महावेगा अस्थिकेशतरङ्गिणी" प्रा॰वि॰ अगदम्भिः । तस्या उत्पत्त्यादि कालिकापु॰ १८अ॰ उक्तं यथा "अनेश्वरोऽपि भूतेशमाराध्यान्तर्हितस्तदा । वाग्वृष्टिं दुराधर्षामवजग्राह सावया । यदा स माशकत् वाग्भान् सम्भारयितुमर्बुदः । तदा महानिरो क्षिप्ता वाग्भास्ते